

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

התחייבות אם קודמת לחוב מוקדם

תיק ממונות מס' 1228-שע

נושא הדיון

א' כתב לב' מכתב התחייבות ביום ח בטבת תשס"ו לשלם לו \$50.000 בגין ביצוע עסקה בנכס מסויים, והתשלום יבוצע "כשיהיה לי את היכולת וללא דיחוי נוסף". א' הודה בבית הדין שכתב שטר זה לב', אלא שטען "אין לי", ועד היום (אדר תש"ע) לא שילם את ההתחייבות לב' בטענה שעדיין אין לו את היכולת לשלם. הוא אומר שיתכן ובקרויב תהיה לו אפשרות לשלם, אך ישנם בעלי חוב מחמת הלואות שהם מוקדמים להתחייבות שנתן לב', ולכן הם קודמים בפרעון חובם, מה גם שהחוב אליהם הוא חוב הלואה, והחוב לב' הוא חוב של "מתנה", מכיון שלטענתו ההתחייבות היתה "כדי להפטר ממנו", ובאמת לא היה חייב לו כלום, ולטענתו חוב הלואה קודם לחוב מתנה.

פסק דין

התביעה של ב' להקדמת פרעון ההתחייבות שלו על פני בעלי החוב המוקדמים, נדחית.

(-) אברהם דוב לזין, אב"ד   (-) מרדכי אייכלר   (-) טוביה גולדשמידט

השאלות לדיון

- א. סדר גביה כשיש כמה בע"ח.
- ב. חוב הלואה וחוב התחייבות מתנה מי קודם.
- ג. התחייבות בכת"י כשהודעה עליה בב"ד כשחב לאחרים.

תשובה

א. צפורת יוסף (להר"י רייזון) סי' פז כתב שזה ידוע דקודם שבאו הבע"ח לבי"ד ראות בידו לסלק לבע"ח שרולה אף שלא יהיה לשלם לבע"ח אחר, ומביא ראיה ממה שפסק בשו"ע סי' קה סעי' ג דאם הלואה אמר לאדם אחד זכה וכו' אף דהוי חופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, וביאר בשער משפט שם ובסי' לט סעי' ח דאחר שהלואה בעלמא ראוי ליתן מטלטלין שלו למי שירצה א"כ הזוכה הוי כשליח הלואה ויכול לזכות להמלוה אף שהוא חב לאחרים. וא"כ לפי"ז אף היה חשש איסור בזה ליתן לבע"ח אחד [היכא דאין לו לשלם לבע"ח אחר], א"כ שייך בזה לומר מיגו דזכי וכו', וגם הוא אין שליח לדבר עבירה וא"כ זכה בצבילו, וע"כ דרשות בידו ליתן לבע"ח אחד. והביא שם בדבכה"ג סי' קד הגה"ט סי"ק לה הביא בשם מהר"ש סי' נד דהכי דאין דין קדימה לא שפיר למיעבד הכי לכתחילה ללוה לאתפסיי לחד ולחוב לאחרים, מיהו אם מסר בדיעבד לחד מינייהו אינו משלם מדין מוזיק שעבודו של חבירו. וכתב צפורת יוסף שם דלדברי שער משפט שם בדעת הרי"ף והרא"ש דלינו כדעת הרמב"ם, ע"כ הוא משום דסוברין ג"כ דאסור לכתחילה לעשות כן. עיי"ש. ועי' ערוך השלחן סי' קד סעי' ח דדין זה לחלק החוב בין צעלי החוב אינו דוקא על בי"ד אלא גם על הלואה עלמא, "כי מה חטאו אלו הבעלי חובות שאינם צבאן, והמורה דרכיה דרכי טעם".

ועי' קובץ תבנות אריה ח"ב עמ' לט שמנהג הדיינים לחלק הגביה לצעלי החובות לפי גודל החובות שלהם, כדעת הגאונים והר"ם בתוס' כתובות ג' א, וכמו שכתב המהר"ם ח"ג סי' שנט וערוך השלחן שם סעי' טו, דמעשים בכל יום כשעושין חלוקת צעלי חובות חולקין לפי ערך החובות, ולא כמו שפסק בשו"ע סי' קד סעי' י ואזהב"ע סי' לו סעי' יח כשיטת הרי"ף והרמב"ם והטור שמחלקין לכולם בשו"ע. ועי' ערוך השלחן שם דראוי לפשר בזה עפ"י רצון צעלי החובות, דהעיקר לדינא כמו שפסק בשו"ע.

ב. בגמ' כתובות פ' א אמר אמימר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח וכו' אי לא ליכא אלא חד ארעא ולא חיוב אלא לחד, לבע"ח יהיבין ליה לאשה לא יהיבין לה מי"ט יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא; ופרש"י דמשו"ה לא חיישינן משום חינא. וביאר באו"ש אישות פי"ז ה"ג ד"ה אולם, בדעת הרמב"ם, משום שהבע"ח הוליא מעות והאשה לא חסרה מעות, עיי"ש. והיינו דהיה קשה לאו"ש מה לי דלא חיישינן משום חינא, עדיין אין כאן טעם להעדיף את הבע"ח, וע"כ שעיקר הטעם הוא משום שהוליא מעות שהרי נתן את ממונו בהלואה ואדעתא דזווי נחית, והאשה לא חסרה מעות, אלא שהיה מקום לומר שיש להעדיף גם את האשה משום חינא, ועי"ז אמרו יותר משהאיש וכו' דאין לחוש משום חינא.

ובתוס' שם הקשו דסוגיא זו סותרת את הסוגיא לעיל פד' א ימתנו לכושל שבהם, ויתירו כמה חילוקים. והנה לעיל שם פרש"י דכושל היינו כושל בראיה והוא מי ששטרנו מאוחר שלא יוכל לטרוף לקוחות הקודמים

לו, וכ"מ בתוס' פו א ד"ה לאשה, ודלא כהר"ף שפירש דכושל הוא לעולם הבע"ח. ובידיון דידן שהיו עליו הלאות קודמות ללאות התחייבות בכת"י, לפי הסוגיא בכתובות פו א וביאור האו"ש, ההלוואות קודמות כיון שחברו מעות, אבל לפי הסוגיא בדף פד א ההתחייבות המאוחרת קודמת, שהרי היא הכושל בראיה שבה, ועיי' להלן.

ג. כתב בשו"ע סי' לט סעי' א': לא היה לו שום טענה כנגד השטר אלא שאומר שאין לו צמה לפרוע וכו' ואם נראה לו ממון אחר שנשבע שצוה זו ואמר של אחרים הוא וכו' אין שומעין לו עד שיביא ראיה. ובקלו"ה ס"ק ב הביא מדברי הש"ך דאפילו בדברים שאין בהן דין קדימה אינו נאמן בהודאתו שחב לאחרים כדי שיטול חלק במטלטלין משום דחב למלוה, ובתומים כתב בדדברים שאין בהן דין קדימה כגון במטלטלין כיון דאילו נתן עכשיו שט"ח בעדים היו נוטל חלק בזה א"כ מכ"ס המודה בפני צי"ד דמשעת הודאה היו חוב גמור ויחלוקו. וכתב הקלו"ה דאם חב לאחרים הו"ל כמו אחר ואינו נאמן ותו לא הוי הודאה שלו הודאה, ואפילו במקום דלא שייך קטויא, כגון שהודה שצעה שלא היו לו נכסים, נמי אינו נאמן כדמוכח בקדושין פה ב, ודלא כהש"ך [ודלא כנתה"מ סי' רנה ס"ק ב ובצית יעקב כתובות יט א], ועפ"י שנים עדים יקום דבר ועי"א אינו נאמן אפילו הוא כמשה ואהרן, וזה פשוט. ע"כ בקלו"ה. ועיי' באחרונים המזוינים ב"מלוואי חושן" שם ש"ס שבזכרים כקלו"ה"ם שאף בלא חשש קטויא אינו נאמן בהודאתו כשחב לאחרים, ויש הסוברים כהש"ך והנתה"מ שבלא חשש קטויא נאמן בהודאתו, ועיי' "משכנות הרועים" כתובות יט א אות רלא ואילך.

לפ"י צידון דידן שהתחייב בכת"י שחייב לבי כסף, והודה בצית הדין שאכן התחייב "כדי להסיר ממנו את תלוותיו של צ"י, אך היו עליו חובות הלאה אחרים, אם חובות ההלוואה הקודמים היו בשטר גמור כי אז ההתחייבות המאוחרת בכת"י - לפי רש"י בכתובות פד א שינתנו לכושל שבהן היינו נאמור שבהן, הג"ל אות ב - יש בה צעיה של חב לאחרים שלפי הקלו"ה אינו נאמן, אע"פ שצעה שהודה לא היה לו כסף, ולא היה אז חשש קטויא, אבל לפי הש"ך והנתה"מ כיון שלא היה אז חשש קטויא נאמן בהודאתו לחוב ע"מ. אמנם לפי הסוגיא בכתובות פו א שבעלי החוב קודמין לכתובה וה"ה למתנה לפי ביאור האו"ש הג"ל, גם אם נקבל את הודאתו, הרי ההלוואות קודמות.

אברהם דוב לוי.

ב

לכאורה כאן הוי התחייבות חדשה לפי דברי הנתבע שהתחייב בכתב ידו על חוב, ועי"א אפילו אדם שחייב להרבה יכול להייעב ע"מ חוב חדש, ולא מדין אודיתא, ועיי' קלו"ה"ם סי' פ ס"ק ח ועוד מקומות. אבל מכיון שכתב שישלם מתי שיהיה לו היכולת וללא דיחוי טסף, לכאורה הוי תנאי שלא יתבענו, רק מתי

שיהיה לו יכולת שלם, והוי זמן שיהיה לו היכולת, כמו שמבואר ברמב"ם שמיטה ויוצב פי"ט הט"ט התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת, ועיי' בדרך אמונה מכיון שיכול לתפוס, ומציא חולקים בדין זה, אבל זה הוי חוב כלפי שמיא, אבל אי אפשר לחייבו שזועת היסת דאין לו טענת צרי שיש לו, וגם שזועת הגאונים שאין לו אינו חייב להשבע, מכיון שלפי דבריו עדיין לא הגיע זמן התשלום.

מרדכי אייכלר.

ג

א. אע"פ שהלוי אינו מוחזק, מ"מ כיון שהוא לא זיקק לשלם כפי רגונו אלא שאל את הצי"ד שיורה לו על הסדר בו הוא אמור לשלם, אין הצי"ד יכול להליע לו את האפשרות לתפוס בעד בעלי חובות מסויימים, משום שהצי"ד מוזכר לא להיות כעורכי הדיינים (עיי' כתובות פו א), אלא"כ הם ידונו את בקשתו כהמשך למה שאמר בעת הדיון שלא התחייב אלא אך ורק כדי להוריד את המוצע מעליו, ועיי' עוד לקמן אות ג (ולפי"ו הוא מוחזק).

ב. במקום שהייב למלוים והתחייב בנוסף חייב שאינו חייב בו, כתב השער משפט סי' מ דנותנים למלוים, וכמו שכתב הגאב"ד שליט"א מהאו"ש, אמנם באמרי בינה דיני הלואה סי' טו, ובגמל יזכה סי' קד, חלקו עליו (וכן נקט בערך ש"י). אבל גם האמרי בינה והערך ש"י מודים דאם ההתחייבות היתה בצורת הודאה א"א להוציא (ואע"ג דלחובע יש גם שטר, אבל הכרעת הצי"ד היא עפ"י הנתבע).

ואמנם בניד"ד דלצי"ד לא נכתר שאין לנתבע נכסים, יי"ל דלכו"ע חוששין לקניוא וא"א להוציא גם לפי התומים והנתה"מ (א"כ המלוים מאמינים ללוה).

ג. ועוד נראה טעם נוסף, והוא דעדיין אין התובע יכול לגבות כלל מהנתבע כל עוד הנתבע לא פרע את ההלוואות שקדמו להתחייבות, דכתב בשו"ת נובי"ת חו"מ סי' יד [מוצא צפת"ש סי' עג ס"ק ד], דבשט"ח "לפרוע כשירחיב הי גבולו" זמנו הוא (הכל לפי העת והמדינה) כפי ראות עיני הדיינים.

ולפי"ו בניד"ד שכאשר הנתבע התחייב לשלם כשיהיה לו היכולת, והשטר הזה נכתב אחרי שכבר היה חייב בהלוואות קודמות, הרי שיש לפרש את היכולת הזו לאחר סילוק חובותיו הקודמים, ואפילו אם יש ספק בכוונתו הרי יד בעל השטר על התחובה, ונמצא דעדיין לא הגיע זמן פרעון ההתחייבות, והמלוים הנוטים קודמים (עיי' פתח"ח פ"ד הערה סח).

ד. ולפי"ו להלכה דהמלוים גוצים ודאי ואילו התובע בספק אם גוצה עכשיו, וגם אם גוצה, הרי לפי השער משפט והאו"ש המלוים קודמים (א"כ הוה ספק ספיקא), ואין ספק מוציא מידי ודאי. ואם אין המלוים מאמינים לנתבע, לכו"ע אינו גוצה. ולגבי הלוח עלמו, אם הוא רוצה לסלק קודם את המלוים הוא מוחזק.

טוביה גולדשמידט.